EDUSKUNTA
Hallintovaliokunta

1) VNS 1/2022 vp Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta
2) Hallintovaliokunnan pyyntö 21.4.2022 (sähköposti)

HELSINGIN KAUPUNGIN PELASTUSLAITOKSEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO AJANKOHTAISSELONTEKOON TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOKSESTA

1) Yleistä

Helsingin kaupungin pelastuslaitos kiittää Eduskunnan hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua ajankohtaisselontekoon turvallisuusympäristön muutoksesta. Pelastuslaitos on perehtynyt ajankohtaisselontekoon ja pyytää hallintovaliokuntaa ottamaan huomioon jäljempänä esitettävät asiat.

Lausunnossaan Pelastuslaitos pyrkii kuvaamaan väestönsuojelua laajana järjestelmänä, johon liittyy olennaisena osana myös toimiva ja tehokas pelastustoiminta sodan aikana. Väestönsuojelujärjestelmään kuuluu mm. väestönsuojelun operatiivinen suunnittelu ja suunnitelmien toimeenpano, henkilöstön koulutus ja varaaminen sekä rakenteellinen suojaaminen, materiaalinen valmius ja huoltovarmuus.

2) Väestönsuojelun operatiivinen suunnittelu ja suunnitelmien toimeenpano

Operatiivisen suunnittelun keskeisimpiä tuotteita ovat Helsingin (väestön)suojelu-, evakuointi- ja hälytyssuunnitelmat.

Suojelusuunnitelma laaditaan pelastuslaitoksen johtamana ja työhön osallistuvat kaikki Helsingin kaupungin toimialat (ent. virastot), liikelaitokset ja osakeyhtiöt. Suojelusuunnitelman laatimisen yhtenä keskeisenä perusteena on Puolustusvoimilta saatavat riittävät ja laajat tiedot sotilaallista uhkasta, arvio vihollisen toiminnasta ja tiedot Puolustusvoimien omien joukkojen käytöstä, jotta pelastuslaitos kykenee laatimaan riskiarvion pelastustoiminnalle ja väestönsuojelulle sekä laatimaan omat sodan ajan suunnitelmansa.

Evakuointisuunnitelman laadintaan pelastuslaitos tarvitsee riittävän yksityiskohtaiset kansalliset perusteet helsinkiläisten evakuointijärjestelyistä ja kohdekunnista. Kotiin vietävien palveluiden parissa elävien ja esim. vammaispalveluiden piirissä olevien määrät ovat Helsingissä merkittäviä eli evakuointitarve on jo sodan uhan aikana suuri.

Ilmauhkatiedon välittäminen nopeasti monikanavaisesti 112-aplikaatioon, tekstitelevisioon, television ja radion tiedotteeksi ja ulkohälytinjärjestelmään on koettu haastavaksi, monimutkaiseksi ja epävarmaksi.

Valtakunnallisen johtamis- ja tilannekuvajärjestelmän hankkiminen olisi syytä aloittaa mahdollisimman nopeasti. Järjestelmällä tulee voida luoda, ylläpitää ja välittää pelastustoiminnan ja väestönsuojelun tilannekuvaa kaikissa uhkatilanteissa ja johtamaan pelastustoimintaa ja väestönsuojelua.

3) Henkilöstö ja sen kouluttaminen ja varaaminen

On huomioitava, että pelastajat ovat merkittävä myös sodan ajan resurssi, jonka riittävyys on turvattava, jotta on kyky tehokkaaseen sodan ajan pelastustoimintaan.

Seuraavan 10 vuoden aikana pelastuslaitos tarvitsee 300 uutta pelastajaa, mikä selittyy neljän uuden pelastusaseman avaamisella ja arvioidulla vuotuisella eläkepoistumalla. Koulutuskapasiteetin kasvattamisessa on valtion ohjauksella ja resurssoinnilla merkittävä rooli. Helsingin Pelastuskoulu kouluttaa pääosan Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen miehistöstä ja alipäällystöstä. Helsingin Pelastuskoulun valtiorahoitus olisi turvattava. Tällä taataan riittävä määrä pelastajia, jotka osaavat toimia sodan aikana erittäin vaativassa sodan runtelemassa kaupunkiympäristössä.

Ajankohtaisselonteossa on tuotu esille luvussa 2.2.1 Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) kehittyvää roolia kehyskaudella 2023–2026 normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen tarpeisiin. Helsingin kaupungin pelastuslaitoksella ja MPK:n Etelä-Suomen maanpuolustuspiirin välillä on voimassa oleva yhteistoimintasopimus vapaaehtoisten kouluttamiseksi Helsingin kaupungin hallinnoimiin ns. kalliosuojiin. Esitetään, että MPK voisi käyttää valtionavustusta nykyistä laajemmin poikkeusolojen henkilöstön kokonaisturvallisuuden koulutukseen. Nykyisin pelastuslaitos kattaa kaikki kalliosuojahenkilöstön koulutuskustannukset.

Pelastusopiston tulee lisätä merkittävässä määrin väestösuojeluun liittyvää koulutusta, joka on voitava toteuttaa opiston johtamana paikalliseen tarpeeseen räätälöidyllä tavalla. Tällöin Etelä-Suomen aluehallintovirasto voi määrätä esimerkiksi kaupungin henkilökuntaa ja vapaaehtoisia väestönsuojelukoulutuksiin. Tällä hetkellä määräysmahdollisuus on olemassa, mutta Pelastusopistolla ei ole tarjolla sopivaa koulutusta tähän tarpeeseen. Tämä koulutustarjonnan lisääminen edellyttää valtiolta lisäresurssointia Pelastusopistolle.

Pelastuslain (379/2011) mukaan taloyhtiöiden suojanhoitajia ei ole pakko nimetä eikä kouluttaa vaan em. on suositus. Valitettavasti suojahoitajien nimeäminen ja erityisesti kouluttaminen on romahtanut 10 vuodessa kun aiemmassa pelastuslain asetuksessa nimeäminen ja kouluttaminen oli velvoittavaa. Pelastuslain uudistustyössä olisi huomioitava, että taloyhtiöiden suojanhoitajien nimeäminen ja koulutus olisi velvoittavaa.

4) Rakenteellinen suojaaminen, materiaalinen valmius ja huoltovarmuus

Väestön suojaaminen olemassa oleviin väestönsuojiin edellyttää, että jatkossakin on syytä pitäytyä vähintään nykyisen kaltaisessa lakiperusteisessa väestönsuojarakentamisvelvoitteessa. Ajankohtaisselonteossa esitetty selvitystyö väestösuojakannan kehittämisen ja resurssitarpeiden määrittämisen osalta on erittäin tarpeellinen.

Helsingissä suojia on 5.500 kappaletta ja suojapaikkoja on 900.000 suojautujalle eli tilanne on hyvä. Kaikki Helsingin kaupungin hallinnoimat ns. kalliosuojat ja metrokalliosuojat, joita on 60 kappaletta, antavat suojan sirpale- ja painevaikutukselta ja ne ovat jatkuvassa huoltokierrossa. Pienessä osassa kalliosuojista on haasteita ilmanvaihdon, varavoiman ja tiiveyden osalta. Kokonaistilannetta voi edelleen kuvata hyväksi. Kuitenkin kalliosuojat edellyttävät suunnitelmallista peruskorjaamista ja -parantamista ja nämä hankkeet ovat tyypillisesti varsin kalliita ja hintahaarukka on satoja tuhansia – miljoonia euroa. Kaupungin omassa omistuksessa ja vastuulla olevien yleisten ja yhteissuojien määrä on merkittävä ja olisi suotavaa, että peruskorjaamisen ja -parantamiseen voitaisiin osoittaa valtion rahoitustukea. Taloudellinen taakka Helsingille on suuri.

Helsingin väestön rakenteellinen suojaaminen perustuu pääosin kiinteistöjen omiin väestönsuojiin, joissa on paljon puutteita erityisesti ennen vuotta 1971 rakennetuissa suojissa. Näiden väestönsuojien peruskorjaamiseen pitäisi kohdentaa valtion rahoitustukea.

Väestönsuojarakentamiseen, materiaalisen valmiuden kehittämiseen ja jatkuvuuden hallintaan olisi syytä löytää valtakunnallinen malli ja ohjaus. Huoltovarmuuskeskukseen voisi perustaa väestönsuojelusektorin tai -poolin, jonka tehtävänä olisi mm. ohjata, koordinoida ja kehittää väestönsuojelualan varautumista sekä edistää viranomaisten, elinkeinoelämän ja tutkimustoiminnan välistä yhteistyötä väestönsuojeluasioissa.

Pelastuskomentaja Jani Pitkänen